

Hogy is lehetnék még ateista azok után, hogy Brafeld, Klein, Kroskin átlépte a gyerekszobám küszöbét?

Nemcsak emberek válnak disszidenssé, városok is lehetnek ilyenek. A csernovici építész a szovjet impérium disszidensének számított. Aki elhaladt ezek előtt a házak előtt, vagy ezekben élt, azt akarva-akaratlanul megfertőzte ezeknek a szelleme. Csernovic városa maga volt disszidens, mert nekünk, a lakóinak leckét adott szépségből, szabadságból és kötelességtudásból. Ezen kívül Csernovic idézet is, mindenképpen egy másik korszakból származó idézet. Csak nagyon alapos kutatók képesek ezeket megfejteni. A két háború között ott élt nagy osztrák költők verseiből valók. Az ember úgy fut át ezen a városon, mint egy idézeten. És olvassa. Ez a város már nem létezik. De megmaradtak mondatfoszlányok, szócserpek, amelyek megragadtak a tudatban, és bekerültek a német és osztrák olvasók kultúrjainak sorába.

Van az a gyerekjáték, hogy „sóbálvánnyá” kell dermedni. A két háború között a csernoviciak sóbálvánnyá dermedtek. Az életük a normális mederben telt, senki nem várta vagy sejtette, hogy jön a vészidőszak. Ebben a városban mindenki olvasott, erről sok memoárt írtak, többek között Rose Ausländer. 1978-ban, amikor Németországba jöttem, egy barátnőm, aki egy német gimnáziumban tanít, felhívta Rose Ausländer Düsseldorfból, és azt mondta neki: „Igaz, hogy nem ismerjük egymást személyesen, de azért hívom, mert egy orosz költő jött hozzám Csernovicból, és talán volna kedve vele találkozni”. Akkorra Rose Ausländer már rengeteg kitüntetést kapott, híres lett, klasszikus. Azt válaszolta: „Szívesen találkoznék vele, de beteg vagyok”. Akkor már tényleg súlyos érzkülete volt, nem tudott írni, diktálnia kellett a verseit: de azt hiszem, volt még egy oka. Egyszer azt írta, hogy Csernovic egy

„elsüllyedt város”. Csernovic volt az ő Atlantisza. Ezért félhetett attól szerintem, hogy találkoznia kelljen valakivel, aki ennek az elsüllyedt városnak a mélyén élt és verseket írt. Mintha valaki elfoglalta volna az ő Atlantiszát. Az én fizikai jelenlétem, valamiféle beszélgetés versekről, vagy egyszerűen csak az a tény, hogy egyáltalán írtam verseket, megzavarta volna az elsüllyedt város kristálytiszta képét. Nem akart vízihullát látni.

Csernovicnak van egy titka. Ugyanakkor titokzatos is. Maradjunk egyelőre a titoknál. Vannak városok, amelyek nemcsak szerencsések, de rá is szolgáltak a szerencsájukra. Azokra a városokra gondolok, amelyeket isten legalább a szeme sarkából észrevett. De vajon miért figyelt fel rájuk? A kultúrának megvan a saját logikája, és a saját mágneses terei. Szóval isten vetett egy futó pillantást Csernovicra, vagy inkább futólag odahallgatva észrevett valamit, ami valamiféle suttozás volt, diftongusok és fonémák elegye, nyelvek váltakozása; ahogy ezt meghallotta, elcsodálkozott: micsoda aprócska pont, és milyen csodálatos szelek fújnak arrafelé! A nyelvek légárama. Ami pedig a titokzatosságot illeti, az bennünk van, magunkban. A képzeletünkéből fakad, emlékezetünk padlózatai és padlásai, és amíg ezek megvannak, addig Csernovic is megmarad titokzatos városnak.

1975-ben ezt írtam Csernovicról: „Az én Dublinom, az én Vityebszkek, az én kis városom”. Önkéntelenül is James Joyce-hoz és Marc Chagallhoz hasonlítottam magam. Nagyon magabiztos voltam. Nem sikerült eljutnom az ő szintjükhöz. Távolról sem. Csernovicnak azonban sikerült.

(Prága, 2008)

KARÁDI ÉVA FORDÍTÁSA
(Wespennest 160, 2011 május)

MIRCEA CĂRTĂRESCU

Bukarest nekem fényes tengeri csillag volt

Káprázat

Amikor a szőnyeg elkészült és már majdnem a plafonig ért a függőleges kereten, úgy néztünk bele, mint valami puha, ovális, mesésen cirádás rámajú tükörbe. Anyámmal összeölelkezve, izzadtan, arcunkat összenyomva mutogattuk egymásnak egy-egy részletét, grimaszokat vágunk, nyelvet öltöttünk a plüssben kimerevített arcmásunknak, vártuk, hogy az is úgy tegyen, de a nagy és fenséges anya, ölében a gyermekkel (ő, Mircișor az ovális középrészben aranylópapírt viselt, ami arra készített, hogy egészen odadugjam a fejemet, és megnézzem, nekem is ugyanolyan, csaknem a vállamig érő copfom van-e) csak elmélázva mosolygott, úgy látszott, a kisfia, miközben anyja szemét fürkészi, számol valamit apró, fényes ujjaskáin. Miután egy konyhakéssel levagdostuk a nyüstöt, anyám leterítette a szőnyeget, mint máskor, de nem mertünk bukfeneczeni rajta, csak nézegettük szóltanul, amíg a perspektíva miatt a testünkkel is ki kellett nyúlnunk a szemközti fal felé, aztán feltekertük és készülődni kezdtünk, hogy a gyárba vigyük. A visszaján furcsa volt a szövedék, az idegszálak fényltek, míg a véresek lassú, féregszerű, gyűrűző mozgásba kezdtek, mint valami lusta, nagyon vékony giliszták. Anyám bement a téglapalotába, én meg kint maradtam a vesszőfonatú demizonok között, elfoglaltam magam a nagy, bozontos fekete kutyával, amíg kiszedegettem a bogáncsot a farkából. Azon töprengtem, hogy vajon anyám megint sírva jön ki az épületből, amelynek számomra nem is volt belseje, mert minden ház csak akkor öltött valódi testet, amikor én is beléptem oda, vagy történik valamiféle, a kicsi világomra kupolaként boruló és a nyárfák lombjával keveredő azúr éghez méltó csoda. És lám, az ajtóban új és érthetetlen arckifejezéssel, vállán a színes műanyagzsákkal, de kartondobozok nélkül, ott állt anyám. Kézen fogott, és anélkül hogy egy szót szólt volna hozzám, gyalog tettük meg életemben az addig leghosszabb utat. Még amikor keresztmamámhoz mentünk gombócot enni és tévét nézni, akkor sem gyalogoltunk ennyit hazáig. Komor, keskeny utcákon barangoltunk, elhaladtunk a tikfaktól árnyas villák, a kovácsoltvas kerítések, a buszmegálló és üres stadionok mellett, mintha

anyámnak időre lett volna szüksége, hogy végiggondoljon ki tudja mit. Mint mindig, az utcák, az épületek, a villamosok és a járókelők most is csak akkor nyerték el konkrét alakjukat és valódi színüket, amikor a közelükbe értünk, mintha mi lettünk volna a villanykörte, és mi emeltük volna ki őket a szürke és meghatározhatatlan anyagú háttérből. Az a sáv, amelyen haladtunk, tőlünk kapta a megvilágítást, utánunk is őrizte még egy darabig, aztán lassan ismét kihuny, elvesztette nevét és nyomát. De ahol gyakran jártunk, ott a színek, ahelyett, hogy eltűntek volna, még élénkebbek lettek, tiszták és fényesek, csak úgy áradt felénk a mennyei azúr, a sárga vakolat és az annyira zöld lomb, hogy belefájdult a szemem. Az akkori Bukarest nekem fényes tengeri csillag volt, a lakásunkkal a közepén, karjai a dudești-ciopleai Vasilica néniémhez, a Szűzanya-templom melletti keresztmamámhoz, a Colentina negyedbeli gyárhoz, az élelmiszerbolthoz ágaztak szét, a hosszabb vagy rövidebb, halvány vagy élénk színű karok között nem volt más, csak a félelem, a képtelenség, az álombeli vagy születésem előtti úr. Kétszer is átmentünk Silistrán, és izgalomba jöttünk, amikor felismertük a korábbi tengeri csillag közepén a csaknem ellenségesen pislákoló pontot. Régebben, ha anyám és apám kezét fogva felnéztem rájuk, pont a fejük fölött láttam a teliholdat, amitől leírhatatlan fényzöngében mentünk hazáig, óriási körfolyosók alatt, lehagytuk az óriási, félelmetes, élőnek tűnő szobrokat, csarnokokon haladtunk át, amelyekre még mindig emlékszem, de amelyeket sehová sem tudok elhelyezni. Milyen lenyűgözőek voltak, és mennyire kellett bíznom a szüleimben, hogy ne húzzam ki a kezem a kezükből és ne rohanjak el, üvöltve a borzalomtól, fölöttem az óriási teliholddal, a szobrok haragos pillantásától kísérve.

Csak akkor derült ki, hogy mi történt a vörös épület belsejében, amikor ha zártunk, illetve még akkor sem, csak este, amikor apám is megjött, a tányér csorbá fölötti beszédfoszlányokból, hogy a mester hogyan bontotta ki a szőnyeget, aztán sokáig hogy hallgatott, hogy telefonált, hogy csődült oda a többi szürke köpenyes, szemüveges elvtárs, hogy bámultak mogorván és bizalmatlanul a

CĂRTĂRESCU,
Mircea
Sóvárgás
(Csiki László ford.)
Jelenkor, 1997

Vakvilág
(Csiki László ford.)
Jelenkor, 2000

Lulu
(Lövetei László ford.)
Gondolat, 2004

Miért szeretjük a nőket?
(Kosztai Gabriella ford.)
Jelenkor, 2007

Sárkányok
enciklopédiája
(Szócs Géza ford.)
Bookart, 2011

„A parazita”
(Csiki László ford.)
Magyar Lettre
Internationale, 25

„Felvonóház”
(Csiki László ford.)
Magyar Lettre
Internationale, 33

„Az én Bukarestem”
(Nagy Zsuzsanna ford.)
Magyar Lettre Internationale, 39

„Lulu” (részlet)
Magyar Lettre Internationale, 58

„Levante” (részletek)
(Lövétei László ford.)
Magyar Lettre Internationale, 39, 43, 58

„Békafül”
(Kosztza Gabriella ford.)
Magyar Lettre Internationale, 64

„Romák és románok”
Magyar Lettre Internationale, 69

MORARU,
Christian

„Mircea Cartarescu és a nemzetzen túli román irodalom”
Magyar Lettre Internationale, 72

fiatal munkásnőre, hogy telefonáltak megint, hogy állt meg az udvaron a fekete Pobjeda, amit én észre se vettem, egy magas beosztású elvtárs jött a rajontól, öltönyben, nyakkendősen, amely fölött kivillant parasztosan vörös nyaka, hogy meresztette a szemét ő is az anyám szőnyegére, hogy vakarta zavarában a fejét, és hogy adott utasítást az újabb rendelkezésre, „látni akarjuk, mégis mi jár még a fejében.” Aztán félrevonta a mestert és a fiatal munkásnőt, rájuk kacsintott, és odasúgta: „Mit szólnának hozzá, ha egy szép nap Dej elvtárs arca mosolyogna a szőnyegükön, he? Mit szól, mester elvtárs, vajon hogy mutatna egy »plecsni« a maga köpönyegén?” „Márioara, mit bámulsz úgy, hozok én neked róla fényképet”, mondta apám nem valami mély meggyőződéssel, mert már elege volt az Újságíró Főiskolán tapasztalt új világból, ahová volt szerencséje bejutni és megismerni a vezető értelmiséget, akiknek saját könyvtáruk és porcelán kávékészletük van otthon, tehát az, ami a Garibaldi utcai lakásunkban történt, semmivel sem volt érdekesebb, mintha egy korabeli magazinban vagy évkönyvben olvasta volna a viccek és orvosi tanácsok között.

Csak hogy anyám egyáltalán nem rajongott Dej arcképéért. Mire újra munkához látott, lassan nyár közepe lett, még a hálószobánk érdes falára rollnival festett csillogó fenyőágcskák is kókadoztak, és bár mindig nyitva volt az ablak, csurgott rólunk a veríték. Az ágy nemű lucskos volt és megsárgult az éjszakai izzadságtól. Anyám kezét alig lehetett látni, híres görbe villájával, mint valami szamurájkarddal, le-föl hadonászott, és a szőnyeg szemmel láthatóan nőtt, minden pillanatban másféle arcát tárta elénk, különböző finom részletét egy lepkeszárnyak, más-más haditervet, más-más helyrajzot, egy arab kézirat más-más oldalát, más-más neutron csillagok szabadesését, más-más részletét egy sosem hallott kantátának, más-más műszaki rajzát a mechanizmus fogaskerekének és máltai keresztjének, más-más anyajegyet az én arcomon, más-más bogáncsot Anca néniének kendőjén, más-más körömágyat a megfeszített Jézus lábujján, más-más kannára festett holland tájat, más-más büzben és gennyben fetregő poklot, más-más hajdani vagy sosem volt Bukarestet (olyan aprólékosan megrajzolva, hogy a legapróbb hópehely is jól látható volt a Köröndnél megálló villamos reflektorfényében, azon az estén, amikor két év múlva, amikor bőrig ázva éppen haza akartunk menni, lábunkon hócipővel, a vörös, neonreklámmal teli estében és havazásban, egy összeégett arcú ember közeledett felénk, nem volt orra és szája, csak vicsorgó fogai, mellettünk szállt fel a villamosra, a szakadó hóesésben), más és más kerteket, más és más barokk épületeket, más hangokat, más helyiségeket, más édeneket, más isteneket. Meztelen, fényes testén csurgott a víz, mint valami függöny, és feje búbján vékony kontyával, hóna alatt a gusztagustalan vörös, vékonyszálú szőrzet ellenére, anyám a világ legcsodálatosabb szőnyegét szőtte, csodálatos volt, mert maga volt a világ, és még annál is több, az univerzumok sűrítvénye, a világ összes tablójának a tablója és valamennyi ikonjának ikonja. Fogtam a nagy, szövődei nagytűt, amellyel egész idő alatt játszottam, és addig növesztettem benne anyám mellét, amíg a szemcsés bimbó akkora nem lett, mint egy érett gyümölcs, vagy a szememet néztem a nagytűben (a pupillám hirtelen betöltötte az egész lencsét, és a nagytű hatalmas zöldes fekete foltta változott), és „felnyitottam” – ahogy akkor mondtam – a szőnyegen egy-egy bélyegnyi rekeszt. Bármelyik pontján kibontakozott előttem egy tárgy, egy táj, egy emberi alak, mindenhol és minden időből, egy ondozejt csillámló folyadékban a mikroszkóp lencséje alatt, egy lemezek közé szorított görbe galandféreg, egy római császár, ahogy visszeres lábát bíbor taburetten tartja, Altdorfer csatajelenete, Jodorovszkij filmje, egy Callisto nagyságú bolygó fényképe, a hiper-mangán erős, kellemetlen szaga. A világok kódexe volt, Maxwell démona, de nekem mindenekelőtt ez az új szőnyeg bizonyította anyám varázserejét és mindenhatóságát, és akkora szeretetet éreztem iránta, hogy nem is férhetett el a koponyám zsenge edényében. Akkoriban ritkán jártam ki, de olyan irtózatos hülyeségeket követtem el, mintha azt akartam volna bizonyítani anyámnak, hogy csak mellette jó nekem. Egyik reggel eljutottam az út közepéig az olajos aszfalton, és hagytam, hogy elhúzzanak mellettem az autóbuszok, mert a sofőrök vagy nem vettek észre, vagy gondolták, elég magasak a kerekek, nem eshet bajom. Azután sokáig visszatértem álomban az óriási karosszériák, ahogy apokaliptikus robajjal elhúznak mellettem. De leginkább az ágyon ugrándoztam, anyám mögött, nézegettem a Pácálici kártyalapokon a szocialista országok népeinek viseletét: az orosz férfit az orosz nővel, a szerb férfit a szerb nővel, a magyar férfit a magyar nővel, a kínai férfit a kínai nővel, a bolgár férfit a bolgár nővel, egymásra fektettem őket, hogy „csókolózzanak”, vagy hasztalanul vesződtem a türelemjátékkal, a műanyag spirál végére egy golyót kellett helyezni, mindezt egy zafír lap alatt, amely pont olyan tiszta volt, mint

az ég. Játszottunk a szőnyeggel is mindketten, de már nem úgy, mint régen, amikor azt találgattuk, hogy a minta négyzeteiből madár vagy csiga bújik-e elő. Most a hatalmas kép egyik sarkát megnéztem a nagytűvel, majd fennköltlen kijelenttem: „Apu este egy nagy halat hoz, újságpapírba csomagolva”, vagy „Holnap jön Vasilica néni, és hoz nekem krumplicukrot.” És pont úgy is történt. Anyámnak sem kellett meséket kitalálnia makrancos hercegnőkről, mert minden mese eleve bele volt szőve az egész szőnyegbe.

Ha különböző távolságból néztem az új szőnyeget, ahogy egyre magasabb lett az állványon, mindig különböző képeket tárt elém. Az ágy végénél összekuszálódtak a részletei, hogy később az előző szőnyeg mintájává álljanak össze: anyám az ölemben tart, egymás szemébe nézünk és nevetünk. Ha a falhoz lapultam, tehát két lépéssel hátrébb, a kép zavaros lett és naszáddá változott, a varázslatos azúr öböl körül város, gombaszerű házak, ezer meg ezer kovácsoltvas erkélyen színes ingeket, gatyákat, lepedőket lobogtatott a szél, a nagy templomokat pálmák vették körül a szunnyadó vulkán orma alatt. Az áttetsző víz fölött elmosódva, mint lebegő alga, látszott a különös felirat: Desiderio Monsú. És ha még hátrébb léptem ki, egészen a cipőkkel teli előszobába, a bejárati ajtó elé, egy teljesen szimmetrikus, lepke formájú tintafoltot láttam, amit egy rossz gyerek agyonnyomott volna egy könyvvel. Végül, háttal az ajtónak támaszkodva, olyannak láttam, mint azokat a plakátokat, amelyeket a szemészek használnak, hogy lássák, meg tudjuk-e különböztetni a színeket, egy csomó pöttyös, sokszínű foltot, amelyeket a szintévesztő csak nagy összevisszaságnak lát, de aki jól lát, megérti, az okos megkülönbözteti („aki olvassa, érti!”) a varázsszót, amely a kifeszített szőnyeg körívén húzódik, és amelynek betűi bazilikákból, pókokból, országutakból, női harisnyákból, repülő szerkezetekből és galaxisokból állnak. Csupasz lapockámmal a hús bejárati ajtónak támaszkodtam – miközben megpróbáltam kihúzni a reteszből a biztonsági zárat –, és anyám a széles, színes plüss szőnyegen, mint egy arab szövés mintát, épp aznap, amikor befejezte a szőnyeget, hirtelen meglátta azt a szót. „Káprázat”, suttogta, előbb csak magában, de aztán ölebe kapott, és távolabbról az ujjával egyenként mutatta a betűket, és miközben lelkesen kiabált, rajzolta őket: „Nézd, ott a K, és az Á, és látod, ott a P, és az R, és nézd az Á, meg a Z, az A és a T! KÁPRÁZAT!”, pedig jól tudta, hogy az én szemem akkor még vak volt a betűkre.

Anyám sáfrányszínű blúza hónalján nagy izzadságfolt éktelenkedett, amikor a szőnyeget elvittük a gyárba. A nap szó szerint megolvasztotta az egész égboltot, az út menti nyárfákról végig szállt a pihe. A házfalakon felhólyagzott a festék, sercegett a hőség. Többet vártam a gyárudvaron, mint bármikor, talán egy óránál is többet, behúzódtam a lógó nyelvű kutya mellé a savas hordó árnyékába. Néztem a jegenyék különös csúcsát, a távoli gyárkérményeket... Idegennek éreztem magam azon a széles, megkövült világon. Mivel anyám nem akart kijönni, elhatároztam, hogy megkeresem. Felmentem a lépcsőn az ajtóig, ahol fel kellett volna bukkannia, beléptem egy homályos, hűvös helyiségbe, ahol nem ismertem fel az alakokat, de megéreztem mágnesporát annak, akit szerettem, és lépkedtem a komor kőlapokon a hatalmas, kopott falak között, a férfiak és nők, akik bűnösnek vélték, érthetetlen dolgokat kérdeztek tőlem – arcuk mögött a semmi tántorgott –, bementem a hatalmas műhelyekbe, ahol tízesével sorakoztak az anyáméhoz hasonló szövőállványok, és a nők tízesével verték a vízszintes keresztlécekkel a szőnyegcsomókat, olyan lármát csaptak, mint a vízuhatag, a gyapjúpíhével teli levegőben újabb folyósóra jutottam, onnan másakra, anyám hajának és hónaljának illata vezetett, amíg meg nem éreztem jelenlétét egy olajzöld ajtó mögött. Ahogy kinyitottam az ajtót, azonnal megláttam őt. Rávettem magam, könnyemmel áztattam, olyan hangosan sírtam, hogy abba kellett hagynia a beszélgetést a körülötte álló öltönyös, szemüveges, bőr aktatáskás alakokkal, csak névtelen, arctalan ürességek voltak az ő nehéz húsa, barna, szomorú, mégis az egész világon mindennél elevenebb és áthatóbb szeméhez képest. Megint újabb zsák gyapjúval léptünk ki a túlradó nyári fénybe, de most villamosra szálltunk, mert anyám alig várta, hogy elkezdje az új szőnyeget. A gömbölyded kis hajószerű fából készült kocsik hátsó részében álltunk, minden ablak nyitva volt. Másodosztályon mentünk, mert az volt olcsóbb. Keskeny pultja mögött a kalauznő unottan nézett ránk, és horgolta tovább a pultra csüngő makraméját. Én első osztályon is szerettem utazni, a villamos elején, a vezető mögött, hogy lássam, hogy húzogatja a nagy gombos fogantyúját, és hogy csavargatja a potenciométert, meg másodosztályon is, ahol a kézifékezést játszottam, volt ott egy csavaros fémfogantyú, amit minden irányba billentgettem. És aznap, pont amikor leszállni készültünk a Floreascán, anyám kezét becsípte az ajtó. Az ajtók tényleg rosszak voltak, ha kinyitották őket, a csuklópántok úgy nyivákolnak, mint valami hiénafalka. S ha az

ember nem figyelt oda, becsípte a kezét. Egyszer csak megláttam anyám vérző ujját. Akkor láttam életemben először vért. Anyám úgy ordított és sírt, mint egy gyerek. Nézttem, ahogy a színes folyadék vidáman csurgott a koszos villamospadlóra, és hirtelen kapcsoltam: „tehát ő belülről ezzel van tele”, és én is sírni kezdtem. Azt hittem, anyám teljesen kiürül és csak a gyűrött, összeesett bőre marad a padlón. Beszaladtunk egy gyógyszerháza, ahol bepólyálták, de a vér azonnal átütött a kötésen, úgyhogy többször is jól át kellett kötni. Megfogtam ujj nélküli, puffadt kezét, nem csak tapintásommal éreztem a pólya rugalmasságát, hanem a szememmel is, amellyel akkor jobban fel tudtam fejteni a szövődéseket, aztán hazaértünk végre, és ő még jobban elkeseredett, mert rájött, hogy nem tudja elkezdni a szövést. Ült szemben az üres szövőállványal, átnézett a felvető nyüstön, és két napig csak úgy ült, szája sarkán halvány mosollyal, míg én, a királynő törpe bohóca, nem tudtam, mit tegyek, hogy kioldítsam nyugtalanító álmódosításból.

Harmadik nap, amikor anyám éppen az ollóval levágta a kezéről a kötést, amely közben hozzátapadt a sebhez és a véres kéreggel együtt vált le, apró vörös vércseppek serkentek ki az összelapított ujjából, ő lenyalogatta, és akkor valaki váratlanul becsengetett – délelőtt tizenegy óra volt, amikor senki sem szokott hozzánk jönni –, mindketten összerezteztünk és ijedten egymásra néztünk. „Ki lehet az?”, suttogta anyám. „Talán az áram- vagy a szemétdíjért jöttek.” Rettenetesen féltem a szemetesektől, mert szúrós, durva arcuk volt, és büdösek voltak. Erőszakosan követelték a pénzt, és körülnéztek a lakásban, hogy mit lehet ellopni. Anyám, ha egyedül volt otthon, idegeneknek nem nyitott ajtót. Még derékig meztelenül lábujjhegyen az ajtóhoz osont és kilesett a kukucskálón. Ha a lépcsőházban sötét volt, remegő hangon kérdezte: „Ki az?” „Jó emberek”, felelte olykor egy női hang, és akkor tudta, hogy a szektás hívők, akik minden ajtón bekopognak, s akiket unalmában olykor ő is beengedett. Megkínálta őket egy kis befőttel és egy pohár vízzel, végighallgatta félórás fondorlatos és monoton beszédüket az isteni ítéletről, a megváltásról és a szentlélekről, amely szerintük máris megszállta valamennyi adventista testvért, anyám megköszönte a rosszul nyomott brosúrákat, és tovább küldte őket, hogy másokat is térítsenek, és mindig ugyanazt a következtetést vont le magának: „Tudom is én? Hogy igaz, nem igaz? Talán valaki visszatért a másvilágról, hogy megmondja, mi van odaát? Én azt hiszem, ha az embernek tiszta a lelkiismerete és becsületes, nincs mitől félnie...” De ha az illető az ajtónál azt kiabálta „Szemetes!” vagy „Lábast vegyen használt ruháért, nagysága!”, akkor semmi áron nem nyitotta ki.

Viszont most apám válaszolt, és ő sietett magára kapni a pongyoláját. Apu? Mit keres otthon ilyenkor? Ő csak esti vendég volt otthon. Félig boldogan, félig elégedetten én is kimentem az előszobába, s ahogy anyám kinyitotta az ajtót, becsődültek az emberek. „Az elvtársak a Securitatétől jöttek”, mondta apám tiszteletteljes komoly arccal. Kitekert nyakkal hámultam fel a háromnégy férfira, a kinti hőség dacára öltönyt, nyakkendőt viseltek, sőt, kalapot is, amit most anyám iránti tiszteletből a kezükben tartottak. Szüleim, ha vendéget fogadtak (főként anyám), azonnal nevetésgesen szívélyes arckifejezést öltöttek, széles, ragadós mosollyal, mintha életük legboldogabb pillanata volna látni a látogatókat. Most viszont nemcsak szívélyesnek, de riadtak is tüntek, félelmük rám is átragadt. Amikor beléptünk a szobába, amely ebédlő, háló és a perzsaszőnyeg-szővő dolgozószoba volt egyben (a másik szobába, amely az enyém volt, anyám alig tudta betenni a gyerekágyat és a játékos dobozomat, amit az előző lakó gyerekétől örököltem), teljesen megtelt, mintha nem négy, hanem száz egyforma öltönyt viselő iker férfi jött volna be. Az elvtársak szívesen elfogadták a keserű cseresznyebefőttet, főleg a pohár vizet, a Soare nénitől sebtében kölcsönkért jéggel, mert neki volt jégsekrénye, és engedélyt kértek, hogy levegyék a zakójukat. Aranyozott mandzsettagombos fehér ingüket a szó szoros értelmében mintha előtte egy kád vízbe áztatták volna, a bőrükre tapadt, átlátszott alóla sűrű mellszörzetük, rózsaszínű mellbimbójuk és sötét köldökük. A szoba azonnal megtelt az erős dohány- és izzadságszaggal, meg még valamilyen, ismeretlen, a többen is kellemetlenebb, tömény, szúrós szaggal, amelybe kevés levendula vegyült. Amikor néhány évvel később anyám a konyhában egy szelet disznóhúst sütött a rostélyon, és újra megérezte azt a szagot, öklendezve kirohant a fürdőbe és a gyomrát is majdnem kihányta. Halottápadtan jött vissza, szeme könnyes volt, kidobta a húst, és jól kiszellőztetett: „Az Isten verje meg őket, hát nem *kandiszno* húst adtak!” a miskarolatlan disznó húsa ehetetlen. Igen, azoknak a férfiaknak is vadkan szaguk volt, nem annak ellenére, hanem éppen azért, mert olyan elegánsak voltak, aranyozott mandzsettagombjukra horgony volt véve.

Természetesen nem figyeltem a beszélgetésükre. Szórakozottan játszottam az egyik sarokban, előre-hátra tologattam a színes bádogszekeremet, amely elé három színes bádóg ló volt befogva. Csak foszlányokat csíptem el, az egészet inkább a bensőmben éreztem, anyáméból az erős félelmet, mézesmázasságot: „...államtitok... haditervek... légifelvelelek... de a Cerberus terv lehet, hogy... a szputnyik... honnan tudja?... Varsó... Kuba...”, az egész megzakítja apám csodálkozó felkiáltása és az egyetlen, olcsó virágos kartonpongyolás megtévedt nő motyogásának foszlányai a száz férfi között: „De én nem tudom, nem értem, miről beszélnek, azon a szőnyegen semmi sincs abból, amit emlegetnek, elvtárs... csak úgy ni, vitázzok, minták... Nem is különlegesek, hát mondd meg te is, Costel... mi közöm nekem a politikához? Tiszt elvtárs, én nem politizálok...” Ekkor, mintha varázsszót mondott volna, az egyik pasas azonnal felugrott és széles, fölényes mosollyal így szólt: „Elvtársnő, hogy mondhatja, hogy nem politizál? Látom, gyereke van. Isten éltesse! Nekem is van kettő, az elvtársaknak is. Ha gyereke van, azt jelenti, hogy mégiscsak politizál, Mărioara elvtársnő! Az étellel tart, az amerikai agresszorokkal szemben. Hiszen a gyerekeink építik majd tovább a kommunizmust, nem számít, hogy még csak kis szarosok. Ők az emberiség jövője. Azt hiszi, kétezerig marad még valami az imperialistákból? Addigra a cilinderük és a pénzeszsákjuk is elporlad!” „Éppen ezért”, szolt közbe a másik, „el kell mondani szépen, honnan tudja. Milyen forrásból merít. Kivel áll kapcsolatban. Mindent, mindent, mindent... És véssé az eszébe, hogy a nyomozó elvtárs (látja, ő az) rendes fiú, de csak egy bizonyos határig.” „Rendes fiú, de vannak hiányosságai...” egészítette ki tréfásan az, akiről szó volt.

És hogy anyám jobban emlékezzen, honnan tudott a legújabb szovjet nukleáris fegyverek elhelyezéséről, az új újállomásokról és a sarki tengeralattjárók útvonaláról, amelyek a Sefer-na-Bahir nevet akarják felderíteni, és főként (főként), hogy mi rejlik a Tikitan név mögött, honnan van tudomása a román titkosszolgálat „Szegény Dionüszosz” fedőnevű hadműveletéről, valamint a rengeteg egyéb részletről (mit tud a szocialista tábor vándorcirkuszairól? Marilyn Monroe hirtelen felemelkedéséről, születésnapjáról, plasztikai műtétjeiről? A világ nagyvárosainak közvetlen összeköttetési pontjáról, amelyeket egyelőre keresnek?), a férfiak szóltak, azonnal öltözön, mert velük kell mennie. Én is bementem vele a kishálóba és a lábába csimpaszkodtam, amíg előhúzott néhány ruhadarabot a szekrényből. Reszkettem, mint a nyárfalevél, és csipőjén a nagy lepke, amelyhez hozzányomtam a fejemet, kárminpiros lett. Hirtelen kitért belőle a sírás, úgy, ahogy volt, ölében a ruháival, majd összegörnyedve ledőlt a szőnyegre és kétségbeesetten zokogott. Aztán felhúzza magára a ruháit, a szekrényajtó tükre előtt kirúszolta a száját a narancsszínű rúzzsal (én is látszottam a tükörben, rövidnadrágban, fűrtös fejemet anyám babos ruhájának fodrai keretezték), és visszament a férfiakkal zsúfolt, áporodott levegőjű szobába. Mielőtt kilépett velük, ők is visszavették zakójukat, fejükbe csapták a kalapjukat, azt mondták, legyek jó fiú és fogadjak szót az apámnak. Hirtelen üres lett a lakás, sűrűtől üres, számtalan maszatos kistányérral és kiskanállal, ezernyi félig, háromnegyedig telt vizespohárral... Az ormótlan, széles szövőállvány, a párhuzamosan futó felvetőszálakkal, először tűnt olyan félelmetesnek, mint valami kinzószar.

Egy hétig kettesben maradtunk apámmal, elkéredzkedett a tanfolyamról, hogy rám vigyázzon. Különös hét volt. Apámhoz nem volt bizalmam, este járt

haza, mint valami kísértet, evett, anyámmal diskurált, engem meg elküldtek lefeküdni. Reggel, mielőtt felébredtem, elment otthonról. Az apám egy nagy hiány, nagy űr volt az életemben. Emellett sokszor félttem tőle. A vékony, szórakozott, a bőségesen használt dióolajtól csillogó, fekete hajú bánáti férfinak, aki egyik lábát maga alá húzva a széken – anyám bosszúságára ebben a fura madártartásban ültem én is az asztalnál évekig – békésen tengődött, olykor mégis felébredt valami ijesztő, démonian elvakult indulat, amitől az arca eltorzult és erőszakossá vált. Ha felbosszantottam, irántam tanúsított jóindulatú közönye (tulajdonképpen teljesen anyámra bízott) hirtelen megváltozott, nem tudott uralkodni magán, kivörösödve, vérben forgó szemmel, borzas hajjal (ha történetesen nem volt leszorítva női harisnyával) őrlődve nekem rontott, hogy azonnal széttépjen. Drámai, világvégi jelenetek következtek. Én kétségbeesetten, mint valami vadállat karmai elől, a földre vettem magam, anyám az újtát elállva ordított: „Ne a fejét üsd! Ne a fejét üsd! Bocsáss meg neki, többé nem csinálja!” „Takarodj az utamból, az anyád úristenit!” ordította apám, a bosszú ádáz, elszabadult istene, a szoba kétharmadát betöltötte. És egyszer csak, zsupsz! Puff! A tenyere elérte a fenekemet, a szememet, a hátamat, tele lettem piros folttal. . . Nem is a fájdalomtól ordítottam, inkább a belőlem feltörő borzalomtól, számtalan elvakult, dühödött férfitől fenyegetett gyerek üvöltése volt az. Megölhetett volna, legalábbis azt hittem, ha anyám nem védett volna meg. Tulajdonképpen a legtöbb ütést anyám kapta, és azután még pár napig a combján lévő érthetetlen kék foltok mellett, a karján is viselte a stigmákat. Sokszor akkora volt a dulakodás, hogy apám kézfeje is tele volt karmolással. De hirtelen elült a vihar, apám káromkodva átment a másik szobába, mi anyámmal szorosan összeöleleztünk, és lassan megnyugodtunk. „Látod, ha nem viselkedsz rendesen? Többé ne tegyél ilyet!” Igaz, hogy rossz és elkényeztetett gyerek voltam. Ha anyám nem teljesítette valamilyen kívánságomat, addig vertem a fejem a falba, amíg meg nem adta magát nekem. Vagy magamra tekertem az előszoba piszkos futószőnyegét. Hiába fenyegetett: „Na, na! Meglátod, hogy kikapsz!” Hiába mondta: „Hadd csak, majd hazajön apád! Majd meglátod, mit kapsz tőle!”, mert én dacosan így válaszoltam: „Jöjjön! És akkor mi van?” Ha elmentünk sétálni a negyedben, és nem akart nekem üdítőt vagy zselés cukorkát, karamellát, drasztét venni, ahogy a hangosreklám üvöltözte, a földre vettem magam, a koszos aszfaltra, még a tócsába is, ha éppen úgy adódott, és nem lehetett onnan elmozdítani. Hogyne árulkodott volna este az apámnak?

De azon a héten apám olyan szelíd és jóságos volt, amilyennek még sohasem láttam, és ez később is megisméltódott, ha neki kellett vigyáznia rám, mintha nagyon korlátozott lett volna az apai szeretettartaléka, és úgy adagolta, amennyire azt anyám hiánya szükségessé tette. Ügyetlenül főzte, amiről tudta, hogy szeretem, az „előfőzött” tejberizst, fiacskámnak szólított, pedig azelőtt soha sem nevezett így, és mindig hozott nekem abból a Törpe nevű, fél gyufásdoboznyi csokoládéból is, amely a reklám szerint „Erőssé tesz a hegyek között és a tengeren,/ minden körülmények között nélkülözhetetlen”. Esténként kézenfogva sétáltunk a negyedben, az aranyesővel övezett házak között, a narancs-vörös ég alatt, amit soha sem felejték el. Ahogy mentünk a neonoszlopok között, a fejünk fölött százával rajzottak az apró legyek. Elvitt, hogy megnézzem az utcánk végében lévő szemétdombon felvert cigánysátrat,

előtte a bánatosan lobogó tűzzel, egyszer a cirkuszba is elvitt, hogy lássuk a csillogó, zöld flitterruhás műlovárnőket, elvitt az Antipa Múzeumba. . . Este, lefekvéskor elénekelt nekem egy-egy szomorú bánáti dalt, amin anyám mindig nevetett, „Az almásszekéren a legény” (és a szép menyecske) tetszett nekem a legjobban, főleg a vége, amely olyan mókásan így hangzott, „Almát adok, körtét adok/ A menyecskémet nem adhatom. . .”

Hét végén eljött hozzánk Ionel bácsi, kedveltem őt, mert mindig hozott nekem három celofánba csomagolt, porcukorba forgatott rahátot. „Ízlik a rahát, mi?” kérdezte, amikor látta, hogy beleharapok a gyümölcsös kocsonyába, én meg tele szájjal nevettem, mert tudtam, hogy a „rahát” kakát is jelent. „Costel, nagy szerencséje volt most Mărioarának velem – suttozta Ionel zavartan. – Tudod, kinek a kezébe került? Hát mit mondjak? Nagyon megjárhatta volna. De a végén meggyőztem őket, hogy ez az asszony azt se tudja, mit csinál, de én kezeskedem érte, hiszen régóta ismerem, mert parasztgyerekek vagyunk mindketten, vagy mi a franc, még Mata Harit is megtalálták. . . Csakhogy neki még tehetsége is van, hülyék lennének, ha nem használnánk ki. Mert azért mi se vagyunk olyan hülyék, Costel, hogy mindent, amit tudunk, átadjuk az oroszoknak. Elmúltak azok az idők. Mărioara olyan, mint az aranytojást tojó tyúk, s az egyik rávetette magát, hogy levágja, mert azt hitte, ki tudja milyen kincsek vannak benne. Hát mi lenne – a zúza meg a belek, mint minden tyúkban. Figyelmeztettem őket. Várjuk meg, elvtársak, hogy megtojjon! Aztán meglátják, milyen rántottát csinálunk belőle.” Apám egykedvűen hallgatta, nem nagyon örült, ha Ionel eljött hozzánk, mert tudta, hogy a szekusnak valamikor tetszett anyám, de azt is tudta, hogy a Párt igaz ügyéért harcol, a Securitate is a népé, és ő is a népköztársaság ellenségei ellen harcol, ezért barátságos volt a tiszttel. Máskülönbben a felesége is olyan magasra jutott a pártban, hogy egyszer még ő is a segítségünkre lehet. És most természetesen nagyon hálás volt apám Ionelnek, mert nélküle csak évek múlva látta volna viszont a feleségét, vagy talán soha. Az előszobában elvtársiasan többször is megszorította a kezét. Másnap hazajött anyám, holtápadtan, beesett arccal, soha sem láttam még ilyennek, és a következő nap megint mentünk a gyárba fonálért.

Egyik reggel anyám belülről sugárzó sovány arca, füle mögé tűzött laza hajfűrtjeivel, megváltozott, munkához látott, kristálytisza, aranyló volt az ég, mintha mennyei angyalok tollázkodtak volna az ablakunk előtt. És az új szőnyeg, már az első nap észrevettem, nem csak függőlegesen nőtt, szálanként, a villával lenyűtt sorok szerint, hanem mélyült, vastagodott, tágult a bejárati ajtó felé, mintha a szokásos nyüstitőkön kívül vékony, áttetsző selyemszálak nyújtanák a térben vízszintesen is ezt az egész finom szövésű anyagot. Anyám keze pontosan beállított műszerként gépiesen mozgott valahol a szövőállvány mélyén, mint különös alkatrészeket, mozgatta a levegőben csöngő gyapjúszálakat, összebogozta, új információkkal töltötte fel és egészítette ki őket, hogy a következő sorban ismét új színekbe, formákba, csomókba, jelekbe, mintákba rendeződjenek.

(regényrészlet)

KOSZTA GABRIELLA FORDÍTÁSA

SZIGETHY ANNA: BERLIN, OSTIA